

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:14

med anledning av motioner om luftvård m. m.

Motionerna

I motionen 1977/78:783 av Ylva Annerstedt (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär 1. åtgärder för att drastiskt begränsa de luftföroreningar som nuvarande bilavgaser i storstäderna svarar för, 2. utredning och förslag till åtgärder för att främja användningen av miljövänliga bränslen i storstäderna.

I motionen 1977/78:791 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs, såvitt nu är ifråga (yrkandena 2–3 och 5–6), att riksdagen beslutar 2. att hos regeringen begära att ett åtgärdsprogram för begränsning av luftföroreningar från motorfordon i enlighet med vad som anförs i motionen skyndsamt utarbetas, 3. att hos regeringen begära ett sådant ställningstagande till produktkontrollnämndens förslag om begränsning av blyhalten i bensin till 0,15 gram/liter att detta kan träda i kraft till den 1 januari 1979, 5. att hos regeringen begära en kartläggning av de utsläpp som kan påverka ozonskiktet och klimatet samt anhålla att regeringen i olika internationella sammanhang aktualiserar en begränsning av dessa utsläpp, 6. att hos regeringen begära dels att förslag under 1978 framläggs om ett genomförande av de sista etapperna av den plan för begränsning av svavelutsläppen som riksdagen tidigare antagit, dels fortsatta åtgärder på det internationella planet för begränsning av svavelutsläpp.

I motionen 1977/78:1261 av Karl Bengtsson (fp) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening uttala att bindande internationella överenskommelser i någon form om begränsning av utsläppen av svaveldioxid och andra svavelföreningar är nödvändiga för att komma till rätta med den fortgående föroreningen i Sverige och hos regeringen hemställer om snara åtgärder i syfte att åstadkomma sådana överenskommelser.

I motionen 1977/78:1265 av Erik Hovhammar (m) hemställs att riksdagen anhåller att regeringen snarast söker få till stånd gemensamma europeiska överläggningar i syfte att begränsa svavelutsläppen.

I motionen 1977/78:1704 av Torsten Sandberg m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om att motorfordon från visst år, t. ex. 1980, skall kunna konstrueras med hänsyn till kommande avgasreningsskrav, införande av blyfri bensin och användning av alternativa drivmedel.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande några under riksmötet 1977/78 väckta motioner med förslag om åtgärder mot vissa luftföroreningar m. m.

Luftföroreningar från fordonstrafiken. I motionerna 1977/78:783, 1977/78:791, yrkandena 2 och 3, och 1977/78:1704 berörs de hälso- och miljöproblem som det ökande fordonsbeståndet förorsakar, i synnerhet i tätorterna. Motionärerna påpekar bl. a. att bilavgaserna är ett av de svåraste miljöproblemen i våra storstäder och att vissa undersökningar visat oacceptabelt höga halter av bly och andra farliga ämnen i luften. Enligt motionen 1977/78:783 bör regeringen bl. a. överväga åtgärder för att nå en vidgad användning av alternativa drivmedel. Liknande tankegångar framförs i motionen 1977/78:791, vari hemställs om ett samlat åtgärdsprogram mot föroreningarna från motorfordon. Detta skulle bl. a. innebära ökad kontroll av att nuvarande avgasbestämmelser efterlevs, införande av gränsvärden för föroreningar i utomhusluften, trafikplanering och övergång till mera miljövänliga bränslen. Ansvar för programmets genomförande bör läggas på en enda myndighet. I motionen 1977/78:1704 understryks särskilt behovet av forskning om och utveckling av alternativa bränslen, såsom metanol. Det är enligt motionärerna av stor vikt att nya bilmodeller redan nu anpassas till avgasrening, blyfri bensin och metanol som drivmedel.

Problemet med luftföroreningar behandlades av utskottet senast i betänkandet JoU 1976/77:26 med anledning av väckta motioner. Efter redovisning av vissa mätningar av luftföroreningshalten i Stockholms innerstad och andra undersökningar på området anförde utskottet att föroreningarna från motorfordon var ett växande miljöproblem som krävde samordnade och kraftfulla motåtgärder. Med hänvisning bl. a. till de utredningar som igångsatts respektive börjat förberedas inom berörda departement fann utskottet inte anledning att förorda några ytterligare åtgärder på förevarande område. Riksdagen följde utskottet.

De utredningar som i första hand åsyftades i nämnda betänkande är dels utredningen om förbättringar i typbesiktningssystemet m. m. (K 1977:40), dels utredningen om luftvårdsproblem på grund av bilavgaser (Jo 1977:08). Den förstnämnda utredningen har till uppgift bl. a. att föreslå åtgärder som kan förbättra efterlevnaden av de bestämmelser som gäller om begränsning av avgasutsläpp från motorfordon. Enligt direktiven till den senare utredningen skall bl. a. prövas behovet av att införa föreskrifter om ytterligare minskning av föroreningsutsläppen från fordon. Också andra åtgärder bör övervägas för att särskilt på kort sikt förbättra luftföroreningssituationen i de större tätorterna. Bl. a. skall utredningen överväga införandet av gränsvärden för luftkvalitet för nu aktuella luftföroreningar enligt olika alternativ.

Sedan frågan om luftföroreningar senast behandlades i utskottet har regeringen i juni 1978 beslutat att blyhalten i bensin skall sänkas från 0,40 till

0,15 gram per liter. Med hänsyn till den omställning som krävs inom raffinaderiindustrin kan sänkningen inte genomföras omedelbart. För lågoktanig bensin kommer sänkningen att genomföras fr. o. m. den 1 januari 1980 och för den högoktaniga fr. o. m. den 1 juli 1981.

Forsknings- och utvecklingsarbete rörande alternativa drivmedel, såsom metanol, bedrivs bl. a. i det delvis statsägda företaget Svensk Metanolutveckling AB.

Utskottet anser det angeläget att statsmakterna har sin uppmärksamhet riktad på behovet av fortsatta åtgärder som är ägnade att minska de luftvårdsproblem som orsakas genom avgaser från fordon m. m. Resultatet av bl. a. den verksamhet på området som här i korthet berörts bör dock enligt utskottets mening kunna ge underlag för bedömningar angående de nödvändiga insatserna härvidlag. Utskottet är mot angivna bakgrund inte berett att tillstyrka de krav på riksdagsinitiativ som framförts i nu aktuella motioner. Med hänsyn till att de av motionärerna berörda frågorna synes falla inom ramen för den verksamhet som bedrivs inom utredningen om luftvårdsproblem på grund av bilavgaser finner utskottet lämpligt att i stället förorda att motionerna 1977/78:783, 1977/78:791, yrkandena 2-3, och 1977/78:1704 överlämnas till denna utredning.

Begränsning av svavelutsläpp m. m. Problemen med svavelutsläpp vid förbränning av eldningsolja m. m. och den ökade förurningen tas upp i motionerna 1977/78:791, yrkandet 6, 1977/78:1261 och 1977/78:1265. I den förstnämnda motionen erinras om den plan som utredningen om begränsning av svavelutsläpp föreslog och som bl. a. innebar att användning av eldningsolja med högre svavelhalt än en procent skulle vara förbjuden i hela landet fr. o. m. den 1 oktober 1984. Vidare understryks vikten av att regeringen på det internationella planet vidtar fortsatta åtgärder för att åstadkomma en begränsning av de svavelutsläpp som härrör från andra länder i Europa, dels genom direkta hänvändelser till de länder som svarar för de största utsläppen, dels genom att driva frågan i olika internationella organisationer. De internationella aspekterna på frågan understryks också i motionerna 1977/78:1261 och 1977/78:1265, vari bl. a. förordas att regeringen söker få till stånd gemensamma europeiska överläggningar respektive bindande internationella överenskommelser i syfte att begränsa svavelutsläppen.

Utskottet behandlade under riksmötet 1976/77 ett motionsyrkande med krav på fortsatta åtgärder från regeringens sida på det internationella planet i syfte att nå överenskommelser om begränsning av svavelutsläpp (se JoU 1976/77:26). Med hänsyn till att endast en del av de svavelföreningar som drabbade landet kunde motverkas genom åtgärder på det nationella planet var det enligt utskottet utomordentligt viktigt att det även i internationella sammanhang skapades förståelse för behovet av en begränsning av svavelutsläppen. Mot denna bakgrund ville utskottet understryka det angelägna i

att regeringen med kraft fullföljde de inledda strävandena att i sådana sammanhang, med tyngdpunkten på fortsatta bilaterala kontakter, uppnå överenskommelser om begränsning av svavelutsläppen och att komma till rätta med de negativa effekterna av dessa. På förslag av utskottet beslöt riksdagen som sin mening ge regeringen detta till känna (rskr 1976/77:255).

Sedan frågan senast behandlades i riksdagen har regeringen i januari 1978 tillsatt en kommitté för behandling av frågor om långväga transport av luftföroreningar. I en kommentar till beslutet anförde dåvarande jordbruksministern, statsrådet Dahlgren, att luftföroreningarna var ett allvarligt miljöproblem. För att minska de totala utsläppen krävdes det kraftfulla åtgärder på det internationella planet. Kommitténs uppgift blev att samordna det svenska förberedelsearbetet inför behandlingen av dessa frågor i olika internationella organisationer.

Problemen med transport av luftföroreningar över gränserna har, delvis på svenskt initiativ, på senare tid tagits upp i flera internationella organisationer, såsom OECD och FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE). Under hösten 1977 presenterades i OECD resultatet av en studie om långväga transport av luftföroreningar. Enligt denna skulle mer än hälften av de svavelföroreningar som drabbar vårt land härröra från utsläppskällor utanför Sverige. F. n. arbetar man på att få till stånd ett ministermöte inom ECE för överläggningar i ämnet. Inom ECE har bildats en arbetsgrupp som sysslar med de nu åsyftade problemställningarna. De nordiska länderna har gemensamt lagt fram ett förslag till en internationell konvention rörande luftföroreningar.

Utskottet kan i anslutning till behandlingen av nu förevarande motioner vitsorda behovet av att fortsätta ansträngningar görs bl. a. på det internationella planet i syfte att åstadkomma en begränsning av svavelutsläppen. Med hänsyn till den verksamhet som enligt det nyss anförda pågår på området anser sig utskottet inte böra förorda något särskilt initiativ från riksdagens sida såvitt avser regeringens åtgärder i internationella sammanhang. När det gäller åtgärder inom landet saknar utskottet anledning anta annat än att man från regeringens och berörda myndigheters sida kommer att fullfölja pågående arbete i huvudsaklig överensstämmelse med riksdagens hösten 1976 fattade beslut i fråga om åtgärder för att motverka negativa effekter av svavelutsläpp. Med det anförda bör motionerna 1977/78:791, yrkandet 6, samt 1977/78:1261 och 1977/78:1265 kunna anses besvarade.

Ozonskiktet i jordatmosfären. I motionen 1977/78:791, yrkande 5, hänställs om en kartläggning av de utsläpp som kan påverka ozonskiktet i atmosfären samt klimatet. En särskild utredning bör sålunda tillsättas för att göra en samlad redovisning av ifrågavarande utsläpp i vårt land och vilka åtgärder som i förekommande fall vidtagits för att begränsa utsläppen. Med ett sådant material som grund bör Sverige enligt motionen aktualisera frågan om en internationell konvention till skydd för ozonskiktet.

Utskottet får erinra om att frågan om skydd av ozonskiktet i jordatmosfären vid flera tillfällen tidigare behandlats av riksdagen (se bl. a. JoU 1976/77:26). I nämnda betänkande, vartill här hänvisas, finns en utförlig redovisning av bl. a. frågans tidigare behandling samt vilka åtgärder i ämnet som vidtagits på såväl det nationella som det internationella planet. Sedan frågan senast behandlades i riksdagen är följande att tillägga.

I december 1977 beslöt regeringen förbjuda användningen av s. k. freoner i sprayförpackningar. Beslutet innebär att aerosolförpackningar som innehåller fullständigt halogenerade klorfluoralkaner (s. k. freoner) som drivmedel inte får tillverkas i landet eller importeras efter juni månads utgång 1979. Produktkontrollnämnden har dock möjlighet att genom dispens från förbudet tillåta viss användning t. ex. inom sjukvården. Beslutet innebär också att produktkontrollnämnden får i uppdrag att följa utvecklingen på området och lägga fram förslag om ytterligare begränsning av användningen av freoner.

På det internationella planet har frågan om skydd av ozonskiktet aktualiserats i bl. a. OECD och inom FN:s miljövårdsorgan UNEP. Inom UNEP har antagits en aktionsplan, World Action Plan on the Ozone Layer. Vidare har man där inrättat en kommitté med uppgift att samordna forskningen inom området och lämna förslag till fortsatta åtgärder. Från Sveriges sida deltar man aktivt i det internationella arbetet.

Utskottet vill i anslutning till nu aktuellt motionsyrkande också hänvisa till att en proposition angående den framtida energipolitiken f. n. utarbetas inom regeringskansliet, vilken avses föreläggas riksdagen i början av år 1979. Enligt vad utskottet erfarit ämnar man i samband med arbetet på nämnda proposition behandla bl. a. frågan om olika energikällors inverkan på miljön. Utskottet finner det för sin del naturligt att regeringens överväganden rörande olika energikällors miljöeffekter måste komma att grundas på bl. a. någon form av kartläggning eller sammanställning motsvarande vad motionärerna äsyftat. Med vad utskottet anfört bör motionen 1977/78:791, yrkande 5, kunna anses besvarad.

Utskottet hemställer med hänvisning till det anförda att riksdagen

1. beträffande luftföroreningar från fordonstrafik m. m. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om överlämnande av motionerna 1977/78:783, 1977/78:791, yrkandena 2 och 3 och 1977/78:1704 till utredningen om luftvårdsproblem på grund av bilavgaser,
2. beträffande begränsning av svavelutsläpp anser motionerna 1977/78:791, yrkande 6, 1977/78:1261 och 1977/78:1265 besvarade med vad utskottet anfört,

3. beträffande ozonskiktet anser motionen 1977/78:791, yrkande 5, besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 29 november 1978

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Hans Wachtmeister (m), Sven Lindberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Gunnar Olsson (s), Märta Fredrikson (c), Håkan Strömberg (s), Tage Adolfsson (m), Stig Alftin (s),* Rune Johnsson i Mölndal (c), Kerstin Anér (fp),* Erik Johansson i Simrishamn (s),* Arne Persson (c) och Wivi-Anne Radesjö (s)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservationer

1. beträffande luftföroreningar från motorfordonstrafik m. m. av Svante Lundkvist, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg, Stig Alftin, Erik Johansson i Simrishamn och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "denna utredning" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med skärpa framhålla att de ökande luftföroreningarna från motorfordon är ett så allvarligt miljöproblem att det nu kräver särskilda insatser från statsmakternas sida. Utskottet biträder i motionen 1977/78:791 framförda krav på att ett samlat åtgärdsprogram mot sådana luftföroreningar snarast möjligt utarbetas. Ett sådant åtgärdsprogram bör bl. a. innefatta ökad kontroll av att gällande avgasbestämmelser efterlevs, gränsvärden för föroreningar från bilavgaser i utomhusluften, åtgärder för att underlätta trafikplanering, trafiksanering, en bättre kollektivtrafik och utveckling av avgasrena motorfordon. Ett led i åtgärdsprogrammet bör vara att fastställa tidpunkten för övergång till helt blyfri bensin för nya bilar. En annan viktig del i programmet är utveckling av möjligheterna att använda andra drivmedel än bensin. Utskottet vill också framhålla nödvändigheten av att ansvaret för genomförandet av åtgärdsprogrammet läggs på en myndighet, lämpligen statens naturvårdsverk. Vad utskottet med anledning av motionen 1977/78:791, yrkandena 2 och 3, anfört om ett samlat åtgärdsprogram mot luftföroreningar från motorfordonstrafiken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Härigenom skulle även det huvudsakliga syftet med motionerna 1877/78:783 och 1977/78:1704 få anses tillgodosett.

dels utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

1. med bifall till motionen 1977/78:791, yrkande 2, och med anledning av motionerna 1977/78:783, 1977/78:791, yrkande 3, och 1977/78:1704 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ett samlat åtgärdsprogram mot luftföroreningar från motorfordonstrafik m. m.,

2. beträffande begränsning av svavelutsläpp av Svante Lundkvist, Sven Lindberg, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg, Stig Alftin, Erik Johansson i Simrishamn och Wivi-Anne Radesjö (samtliga s) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Utskottet kan" slutar med "anses besvarade" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill ånyo understryka det angelägna i att regeringen med kraft fullföljer de inledda strävandena att i internationella sammanhang, med tyngdpunkten på fortsatta bilaterala kontakter, uppnå överenskommelser om begränsning av svavelutsläppen och att komma till rätta med de negativa effekterna av dessa. Som i motionen 1977/78:791 anförts är det bl. a. viktigt att regeringen genom direkta hänvändelser till de länder som svarar för de största utsläppen söker få till stånd sådana överenskommelser. Enligt utskottets mening är det vidare nödvändigt att det inom landet vidtas åtgärder som leder till ett fullföljande av den plan som utredningen om begränsning av svavelutsläpp föreslog och som låg till grund för riksdagens beslut i ämnet under hösten 1976. Denna plan för successiv nedtrappning av svavelhalten i eldningsolja innebar bl. a. att användning av eldningsolja med högre svavelhalt än 1 procent skulle vara förbjuden i hela landet fr. o. m. den 1 oktober 1984. Beträffande den del av programmet som omfattade tiden efter år 1980 var avsikten att slutlig ställning skulle tas i samband med beslut om den framtida energipolitiken. Utskottet förutsätter att åtgärder vidtas så att de nödvändiga ställningstagandena härvidlag kan ske i samband med behandlingen av den proposition om den framtida energipolitiken som enligt uppgift kommer att föreläggas riksdagen i början av år 1979. Vad utskottet med anledning av motionen 1977/78:791, yrkande 6, anfört om åtgärder för en begränsning av svavelutsläpp bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Härigenom får också syftet med motionerna 1977/78:1261 och 1977/78:1265 anses tillgodosett.

dels utskottets hemställan under 2. bort ha följande lydelse:

2. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1977/78:791, yrkande 6, 1977/78:1261 och 1977/78:1265 anfört om åtgärder för en begränsning av svavelutsläpp,

